

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Sakarya University Faculty of Theology

ISSN: 2146-9806 | e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 24, Sayı/Issue: 46, Yıl/Year: 2022 (Aralık/December)

Necdet Subaşı. *Sosyoloji Günlükleri, Din, Diyanet ve Yeni Toplumsallıklar*. İstanbul: Mahya Yayınları, 2018, 271 s.

Değerlendiren/Reviewed by

Ercan Çelik

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı – Dr., Çankırı Karatekin University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Philosophy and Religious Studies

ercancelik@karatekin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-1713-2777>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Kitap Dergerlendirmesi/Book Review

Geliş Tarihi/Date Received: 24/08/2022

Kabul Tarihi/Date Accepted: 22/11/2022

Yayın Tarihi/Date Published: 15/12/2022

İntihal: Bu makale, *iThenticate* yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by *iThenticate* and no plagiarism detected.

Copyright © Published by Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Sakarya University Faculty of Theology, Sakarya/Turkey.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial No Derivatives 4.0 International License.

Öz

Sosyoloji Günlükleri –Din, Diyanet ve Yeni toplumsallıklar adlı eser, Dr. Necdet Subaşı'nın Mahya Yayınlarından çıkan eseridir. İlk baskısı 2018 yılında çıkan kitap, Subaşı'nın yıllara göre tasnif ettiği kırk bir adet yazısından oluşmaktadır. Kitaptaki yazılar daha önce farklı platformlarda yayınlanmış makalelerin derlemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar, içinden geçtiğimiz zaman diliminde toplumun gündeminde olan konuları değerlendirmektedir. Yazılar 2007 – 2017 yılları arasında kaleme alınmıştır. Kitaptaki konu başlıkları aile, dini gruplar, din ve siyaset ilişkileri, dini lider tipolojileri gibi geniş bir yelpazeden oluşmaktadır. Yazarın özellikle Alevi çalıştaylarının moderatörlüğünü üstlenmiş olması Alevilik konusundaki yazılarını değerli kılmaktadır. Kimliğin oluşumunda din ve dilin aynı frekansta etkiye sahip olduğunu ifade eden Subaşı, Diasporada yaşayan Türklerin kimliklerini korumada din ve dilin öneminden bahsetmektedir. Din ve siyaset bağlamında Türk modernleşmesinde dine biçilen rolün pozisyonu hakkında değerlendirmelerde bulunmaktadır. Kitabının son bölümlerinde ise menfur darbe girişiminde, örgütün dini istismar biçiminin yanında gerek toplum gerek devlet ve gerekse de toplumu din konusunda aydınlatmakla vazifeli ilahiyat camiasının gelen tehlikeyi hissedememedeki zafiyetleri işlenmektedir. Dr. Necdet Subaşı'nın *Sosyoloji Günlükleri*" adlı çalışması din ve toplum ilişkilerini sosyolojik bir perspektiften ele alan özgün bir çalışma olarak alana önemli katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Sosyoloji Günlükleri, Sosyoloji.

Abstract

The book titled "Diaries of Sociology" was penned by Dr. Necdet Subaşı and published under the authority of Mahya Press in 2018. Its first edition was published in 2018 and it consists of 41 different articles that have been scripted through the years by Subaşı. In other words, all of the articles placed in this book were presented as collected works. Basically, it is seen that the author evaluates certain issues that societies, face at our present. The articles were written between 2007-2017, and they discuss several issues concerning the concept of family, the nature of religious groups, the relationship between politics and religion, and figures of the religious leader. As the author played a significant role as a moderator during the workshops about Alevi Studies, his writings, on these topics, are very valuable. Having written that religion and language have an influence on the formation of identity as much as each other, Subaşı underlined the importance and role of religion and language in the protection of their Turkish identity for those Turks who lived in a "diaspora". In this book, he also makes some assertions regarding the position of the role of religion in Turkish modernization in the manner of religion and politics. Additionally, in the last chapter of his book, the exploitation of faith by a terrorist organization during the coup attempt in 2016 is mentioned. Then the weakness of the men working under the service of Religious affairs or departments of Theology who are supposed to sense the danger earlier and warn society was highlighted. Thus, it is necessary to remind at this point that a genuine work of Necdet Subaşı titled "Sosyoloji Günlükleri" contributed academic environment primarily related to the field of Sociology of Religion as it reveals the relations between religion and society in the sense of a sociological perspective.

Keywords: Sociology of Religion, Diaries of Sociology, Sociology.

Değerlendirmesini yaptığımız *Sosyoloji Günlükleri, Din, Diyanet ve Yeni Toplumsallıklar* adlı eser, Necdet Subaşı'nın 2007 ile 2017 yılları arasında, farklı zamanlarda kaleme aldığı yazılardan oluşmaktadır. 2015 yılından itibaren akademik ilgilerine paralel olarak edebiyat dünyasına yönelen Subaşı, artık her iki alanda da yazılar kaleme almaktadır. Kitap belli bir konu özelinde ele alınmadığından giriş, gelişme ve sonuç gibi klasik bir bölümlenme ile değil, kaleme alındığı yıllara göre tasnif edilmiş yazılardan oluşmakta ve birbirinden bağımsız olarak önsöz ve kırk bir yazıdan meydana gelmektedir. Burada

bütün metinleri tek tek değerlendirmekten ziyade, bütünlüklü olarak kitap kritik edilecek ve örnek alıntılar ile yetinilecektir.

Kitabın mizanpajı, baskı kalitesi ve sayfa düzeni, yayınevinin diğer kitaplarında olduğu gibi oldukça kalitelidir. Metinlerde imlâ hatasının yok denecek kadar az olması dikkate değer bir husustur. Kitapta dipnot ve kaynakça mevcut değildir. Bu da daha önceden gazete için yazılmış ve yayınlanmış metinlerden oluşmasından kaynaklanmaktadır. Metinlerin ortalama 2-6 sayfadan oluşması okumayı kolaylaştırmaktadır. Subaşı'nın her metin için ilgi çekici başlıklar bulması onun bir hususiyeti ve niteliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında metinler çoğunlukla zihni tahrik ve düşünmeye teşvik eden sorular ile bitmektedir. Hiç kuşkusuz bu özellikler elimizdeki kitabı oldukça değerli kılmaktadır.

Sosyoloji Günlükleri başlığıyla sunulan çalışma, aslında kitabın muhteviyatı hakkında bir ön bilgi sunmaktadır. Okur, sosyolojik perspektiften gündelik hayatı ilgilendiren olay ve olguların farklı zamanlarda ele alınarak tartışıldığı bir düşünce koleksiyonuyla karşı karşıyadır. Yazar kitabında toplumun ilgisini çekebilecek konuları derinlikli bir şekilde tahlil etmektedir. Subaşı, metinlerin yazıldığı tarih itibarıyla gündemde olan konuların bir topografyasını ortaya koymakta ve toplumsal realiteyi deskriptif bir şekilde işlemektedir.

Diğer çalışmalarında olduğu gibi bu kitabında da akademik bir dili tercih eden yazar, meramını ifade ederken kullanmış olduğu dili yer yer ağırlaştırılmayı tercih etmektedir. Subaşı'nın edebiyat alanında çıkan kitaplarındaki anlaşılır dil ve üslubu *Sosyoloji Günlükleri*'nde arayanlar biraz yanılabilir. Kitabı rahatlıkla okuyabilmek için, din sosyolojisi ve/ya sosyal bilimler alanının diskuruna aşinalık gerekmektedir. Bu yönüyle kitap genel okuyucu kitlelerinden çok sosyal bilimler alanına ilgi duyan kitlelere hitap etmektedir.

Kitaptaki metinler gündemi takip eden yazılardan oluşmaktadır. Mesela Alevi çalıştaylarının (ki yazar bu çalıştayların moderatörlüğünü yapmıştır) hemen akabinde, "Alevilikte Afroz Yetkisi", 10 Kasım'da kaleme aldığı "Atatürk'le Barışmak", 2008 yılının Kurban günlerine denk gelen "Kurban'ı Kaybetmek" başlıklı yazıları, sosyolojik bir hassasiyetle gündemi takip ettiğini göstermektedir. Özellikle bu nitelik ve bağlamdaki metinler arasında Alevilikle ilgili yazılar öne çıkmaktadır. Yazar kitabın bu bölümlerinde çalıştaylar neticesinde oluşan kanaatini akademik bir dille ifade etmektedir. Metinler kaleme alırken din-devlet, din-siyaset gibi din sosyolojisinin temel konularından hareket edildiği görülmektedir.

Yazar, kelime ve kavramları kullanmakta oldukça başarılıdır. Örneğin Alevilikte "düşkün" kavramının sık ve bağlamından uzak kullanımını, "mühimmatsız silahın tetiği ile oynama" şeklinde tasvir etmesi oldukça dikkat çekici bir tanımlama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da yazarın geniş bir kelime ve kavram haritasına sahip olduğunu göstermektedir.

Subaşı, sosyolog hassasiyetiyle önemli tespitlerde bulunmaktadır. “*Siyasette Din Kartı*” başlıklı yazısında Türk modernleşme serüveninde dine biçilen rolü, dinin konumunu, din ve devlet arasında tesis edilen ilişkinin boyutlarını derinlikli analizleriyle ortaya koymaktadır. Din, yeni toplumsal ve siyasal düzenlemelerle birlikte mevcudiyeti ancak kabul edilen ve sıkı bir markaj ile kendisine varlık alanı bulabilmiş, dini kurum ve kuruluşlar da bu minval üzere kısıtlı bir şekilde biçimlendirilmiştir. Burada din siyaset ilişkilerindeki tartışmalı konuları bir kenara bırakırsak, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın, Türk toplumunun tarihsel seyri içinde ortaya çıkmış bir kurum olduğu tespiti oldukça dikkat çekicidir. Ancak diğer birçok resmi kurumda olduğu gibi bu dinî teşkilatlanmanın da, Osmanlı idaresinden tevarüs ettiği toplum ve kurumlar ile bağlantısının kurulması daha uygun olur. Din, üzerindeki bütün bu angajmanlara rağmen gündelik hayatın her katmanında kendisine bir söylem alanı bulmuştur. Subaşı, bu meyanda dinî canlanmayı görmezden gelen bakış açılarının muallal ve sıkıntılı olduğunu, dinin toplumun zahirinde görülmeyen ancak güçlü bir şekilde akan dip akıntısı mesabesinde olduğunu şu cümlelerle ifade etmektedir: “*Din hep vardı ve yanı sıra o, hiç kuşkusuz zamanı ve mekânı kuşatma iddiasından asla vazgeçmemiştir. Din, güçlü dip akıntılarıyla toplumsalın kadim sermayesi olarak yer yer vicdanlara terk edilip hapsedilse ya da yer yer güçlü ataklarıyla sosyal hayatın belirleyici ana teması olarak varlık kazanma çabasını yeni bir takım form ve çıkışlarla güncellese de hayatın hemen her etabında basım olan çoğunlukla dindir.*”

Yazar *Dil ve Din: Kimliğin Kadim Bileşenleri* adlı makalesinde dil ve dinin kimliğin oluşumunda vazgeçilmez iki unsur olduğunu, özellikle diasporada yaşayan Türk varlığının aidiyet ve kimliklerinin korunmasında dilin muhafaza edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Birey ancak dil sayesinde kendi kökleriyle sağlıklı bir ilişki kurmaktadır ve dilin sahilliği ancak ait olduğu kültür dünyasının kod, şifre ve sembollerini içerdiği oranda mümkündür. Kimliğin oluşumunda din de dil kadar etkindir. Hayata katmış olduğu anlam ve değer ile din kişi için bir dayanak olma rolünü fazlasıyla yerine getirmektedir. Diasporadaki Türklerin kimliklerini ve varlıklarını korumada dil ve dinlerini korumak için oluşturdukları sivil toplum kuruluşları önemli oluşumlardır. Dil ve din önem bakımından birbirinden ayrılamaz derecede birbirlerine bağlı oldukları için dilin kaybı ile dinin kaybı eşdeğer risk taşımaktadır.

“*Yediklerimiz Helal, Kaplarımız Zehirli*” başlıklı makalede yazarın İslam dünyasının solmuş fotoğrafından elem duyduğu anlaşılmaktadır. Yazara göre İslamcılık fikriyatı Türk düşün hayatında kadük kalmıştır. Bunun en büyük göstergesi de dünya ölçeğinde bir söylemden oldukça uzak düşmesidir. Bu durumun elbette birçok sebebi bulunmakla birlikte, özellikle yapılan devrimlerle düşünce dünyasının köklerinden koparılmasının başat bir unsur olduğu ifade edilebilir.

Subaşı, menfur darbe kalkışmasının meydana gelmesinde devletin ihmalkârlığının yanında, bu dini görünümlü yapının akademik camianın ilmî dikkat ve merakından kaçmasının özellikle ilahiyat camiası için anlamının ve izah etmenin mümkün olmadığını hatta bir gaflet olduğunu dile getirmektedir. Yazar örgütün sırlı yapısını, ortalama Anadolu insanının dini duygularını neden bu kadar geniş çapta istismar ettiğini ve vasat vatandaşın bu örgütün ağına düşmesine sebep olan zafiyetleri analiz etmektedir. Ayrıca yazar bu istismarı, modernleşme sürecinde devletin laiklik vurgusu ile ortaya koyduğu uygulamaların toplumsal hayatta meydana getirdiği manevi boşluğun etkisi ile açıklamaktadır.

Hem akademisyen hem bürokrat olarak farklı kurum ve pozisyonlarda çalışan Subaşı'nın *Sosyoloji Günlükleri* adlı kitabı sosyal bilimler alanında dikkate değer bir eserdir. Yazarın metin kurgusu, ifade biçimi, kelime ve kavram hazinesi güçlüdür. Subaşı, ele aldığı konular ile alana ilgisini ve hâkimiyetini göstermekte, güncel ve esaslı konulara neşter vurmaktadır. Gündemi yakından takip eden metinler olmakla birlikte ele alınan konular din sosyolojisinde her daim canlılığını koruyan konulardır. Kitap özgün ve alana katkı sunan bir eser olarak hedef kitleye hitap etmekte ve önemli bir boşluğu doldurmaktadır.